

Tema: TV- dokumentar som genre og bæredygtig udvikling
Fag: Dansk, samfundsfag
Målgruppe: Udskoling
Tv-udsendelse: "Uden skrald" - DR 2 26-08-2013 og 27. juli 2015 - 30 min.

Vejledningen indeholder konkret undervisningsforløb til, hvordan der kan arbejdes med filmgenren dokumentar i danskfaget.

Faglig relevans/kompetenceområder

Danskfaglige kompetenceområder læsning, fremstilling, fortolkning og kommunikation integreres i arbejdet med sprog og andre teksttyper.

Alt efter hvilket fokus, der lægges i undervisningsforløbet, kan følgende læringsmål bringes i spil:

- **LÆSNING**
SAMMENHÆNG
Færdighedsmål:
Eleven kan kritisk vurdere teksters udsagn på baggrund af kontekst
Vidensmål:
Eleven har viden om metoder til systematisk undersøgelse af tekster
- **FORTOLKNING**
UNDERSØGELSE
Færdighedsmål:
Eleven kan gennemføre en målrettet analyse af en tekst
Vidensmål:
Eleven har viden om analysemetoder og forståelsesstrategier

FORTOLKNING
Færdighedsmål:
Eleven kan diskutere bud på et eller flere samlede udsagn på baggrund af undersøgelsen
Vidensmål:
Eleven har viden om metoder til sammenstilling af undersøgelsens elementer
- **VURDERING**
Færdighedsmål:
Eleven kan vurdere teksters udsagn og kvalitet
Vidensmål:
Eleven har viden om vurderingsmetoder vedrørende teksters kvalitet
- **PERSPEKTIVERING**
Færdighedsmål:
Eleven kan sætte tekster i relation til mulige fremtidsperspektiver
Vidensmål:
Eleven har viden om metoder til at sætte tekster i relation til mulige fremtidsperspektiver
- **FREMSTILLING**
Planlægning
Færdighedsmål:
Eleven kan tilrettelægge proces fra ide til færdigt produkt
Vidensmål:
Eleven har viden om komplekse fremstillingsprocesser
- **FORBEREDELSE**
Færdighedsmål:

Eleven kan disponere og layoute stof, så det fremmer hensigten med produktet

Vidensmål:

Eleven har viden om målrettede dispositions- og formidlingsmetoder

▪ **FREMSTILLING**

Færdighedsmål:

Eleven kan fremstille sammenhængende tekster i forskellige genrer og stilarter

Vidensmål:

Eleven har viden om varierede udtryksformer målrettet forskellige målgrupper

Ideer til undervisningen

Tema: Affald

Fra 1950 til 2000 er verdens økonomiske aktiviteter vokset, så de nu er femten gange større end i 1950. Forbrugersamfundets hastigt stigende vækst over hele kloden øger mængden af affald pr. indbygger, og affaldssammensætningen er blevet langt mere kompleks. I dag tager vi for givet, at vores affald kan brændes eller stoppes ned i jordhuller. Det er i verdens storbyer, der bruger de fleste af verdens ressourcer, og disse storbyer producerer samtidig langt det meste af verdens affald.

Men hvor skal affaldet deponeres? Hvor er 'væk'? Hvem vil have affaldsdepoter lige der, hvor de bor?

Selv om vi i dag brænder langt det meste affald, kan man ikke fjerne eller uskadeliggøre mængden af alt det skrald, som produceres hver dag. Der skal udvikles nye måder at tænke affaldshåndtering på.

Skrald skal betragtes som en genbrugelig ressource. Kunne man forestille sig en verden helt uden skrald?

Kan den enkelte person selv gøre noget for at engagere sig i og føle ansvar for affaldsproblemet, så der skabes et mere cyklisk syn på affald?

Genre

I arbejdet med dokumentarfilmen "Uden skrald" udfordres eleverne til at tænke over affaldsproblematikken og reflektere over mulige løsninger for en mere bæredygtig affaldshåndtering. Eleverne lærer om genren dokumentarfilm i forbindelse med analyse og refleksion. Der arbejdes med genren essay i forbindelse med evaluering og refleksion over emnet.

Eksempler på læringsmål formuleret til eleverne:

Danskfaglige

- Jeg skal kunne skrive i dagbogsform og reflektere over problemstillingen affald.
- Jeg skal i en kortere form kunne gengive en dokumentarfilms indhold og skabe et overblik over, hvad og hvordan teksten fremstiller.
- Jeg skal kunne analysere en dokumentarfilm med henblik på at beskrive genre, form og stil samt samspillet mellem disse elementer.
- Jeg skal gennem analyse kunne udlede filmens tematik og budskab og kunne relatere dette til eget og andres liv.
- Jeg skal kunne skrive et essay med et miljømæssigt tema om affald, hvor jeg anvender virkemidler, der er kendetegnende for essaygenren.
- Jeg skal kunne give og modtage respons til og fra læreren og mine kammerater i hele forløbet.

Samfundsfaglige

- Jeg skal blive mere bevidst om min egen holdning til affald og begrebet bæredygtighed.
- Jeg kan vurdere og perspektivere miljømæssige problemstillinger om affald til eget og andres liv samt reflektere over, hvordan disse problemstillinger har betydning for klodens resurseforbrug i fremtiden.

Arbejdsform

Arbejdsform skiftende mellem oplæg fra læreren om læringsmål og faglige oplæg. Eleverne arbejder med de stillede opgaver afbrudt af responsfaser med mulighed for refleksion over læringsproces og tegn på læring.

Evaluering

Evaluering i form af dagbog. Dagbogsnotaterne bruges individuelt, i klassen og forløbet, som en form for logbog, dokumentation og tegn på læring. Dokumenteret analyse af dokumentar (opgavebesvarelse) samt vurdering af essay i forhold til opfyldelse af genrekrav

Forløb:

Forforståelse: Brainstorm og refleksion over egen håndtering af affaldsproblematikken.

Brug eventuelt padlet eller andet medie til at samle elevernes input om deres forforståelse for emnet affald. Brug brainstormen til at vurdere hvilke forudsætninger, eleverne har for emnet.

Elevopgave: Skriv dagbog over en dag med fokus på affald. I hvilke situationer genereres der affald i løbet af din dag? Påbegyndes eventuelt på klassen, skrives færdig hjemme. Se bilag.

Se evt. videoen [Temafilm om behandling af affald for udskolingen](#) fælles i klassen eller individuelt i forbindelse med dagbogsopgaven.

Eleven præsenterer vigtige elementer fra dagbogsnotater. Fælles diskussion og afklaring af fælles viden og holdninger om affald i klassen.

Er der brug for yderligere afklaring om emnet for at bevidstgøre den samfundsmæssige betydning af temaet, kan man undersøge en lokal kommunens affaldsregulativ.

Kommunen bestemmer, hvor tit man får hentet affald på sin bopæl. Kommunens regler er udarbejdet efter Folketingets politik eller krav fra EU. Kommunens regler er skrevet i et affaldsregulativ, som kan ses på kommunens hjemmeside. Man kan også se, hvad det koster at komme af med sit affald. Denne viden kan bidrage til en mere bevidst forståelse af dokumentaren i forhold til, at den er kategoriseret som underholdning.

Genren dokumentar:

Oplæg fra læreren med eksempler på forskellige fortælleformer indenfor dokumentar. Skema gennemgås og udleveres til elevens bestemmelse af filmens fortælleform. Læreren kan bruge filmklip fra hæftet "Fokus på dokumentar" fra Dansk Filminstitut.

- Se hele programmet "Uden skrald" sammen i klassen. Alle eleverne skriver en umiddelbar kommentar til filmen på padlet eller post it, om hvad der falder dem ind efter at have set filmen 1. gang.
Diskutér udsagnene i klassen. Find væsentlige fokuspunkter i kommentarerne.
- Eleverne vil have mulighed for selv at logge ind og arbejde med filmen.
- Eleverne arbejder i grupper (2 og 2 eller hvad man bliver enige om) med at analysere dokumentaren ud fra opgaveark med de opstillede læringsmål. Indhold: Hvad handler filmen om? Filmsprog: Hvordan handler filmen om temaet affald? Karakteriser personerne. Hvilke persontyper? Se bilag med opgaver.
- Fremstillingsformen kan være et it-præsentationsprogram, der giver øgede muligheder for at bruge æstetiske virkemidler i fremlæggelsesformen.
- Eleverne arbejder med opgaverne og produktion af opgavebesvarelse med processuel støtte fra læreren, der stiller udfordrende spørgsmål, viser og beskriver faglige eksempler, der støtter eleverne undervejs i processen.

- Fremlæggelser og diskussion af analyse og problemstillinger i dokumentarfilmen.
Kom vi i mål med læringsmålene?
Perspektivering og omsætning af den tidligere og nu erfarede viden om affald til et essay.
- Skrive essay med skrivestøtte dels fra bilag og dels fra læreren undervejs i processen.
- Læsning af udvalgte essays. Kom vi i mål med essaygenren? Og med hele forløbet? Se på kompetencemål.

Udfordringsopgave

Interview

Lav et interview, hvor du undersøger tre forskellige menneskers holdning til affaldsproblematikken.

Et journalistisk **interview** er en struktureret samtale med prædefinerede roller, hvor en journalist stiller spørgsmål til en eller flere interviewpersoner med henblik på at indhente faktuelle oplysninger og citater til en journalistisk fortælling. Det kan være til en avis eller et tv indslag til en nyhedsudsendelse.

Opgave

Skriv/fremstil en dags dagbog om affald

Form: Skrevet dagbog eller videodagbog.

Læringsmål:

Jeg skal kunne udtrykke mig i en dagbogsform og reflektere over problemstillinger om affald.
Jeg skal kunne udtrykke mig i en form, der passer til situationen i det medie (dagbog eller video), jeg vælger.

Indhold i dagbogen:

Beskriv en dag i dit hjem med fokus på affald.

Igangsættende spørgsmål:

- I hvilke situationer generes affald?
- Hvad gør I med affaldet i hjemmet?
- Og når du er uden for hjemmet?
- Hvad sker der med affaldet når det forlader dit hjem?

Om genren dagbog:

Når du skal skrive i genren "dagbog/privat dagbog", er det i denne sammenhæng dine egne tanker, du skal skrive. Egentlig er dagbogen privat, men du skal i denne situation være parat til at dele dine tanker med de øvrige personer i klassen.

- Du skal give din dagbog en dato.
- Du skal starte med en eller anden form for henvendelse til din dagbog – eks. Kære dagbog - eller Hej dagbog.
- Du skal skrive i jeg-form.
- Skriv om hvad jeg-personen oplever og skriv tanker, følelser og bemærkninger til det oplevede.
- Vær dig selv og forsøg at bruge ord og vendinger, som passer til det tema, du skriver om, så sproget virker personligt.
- Husk at variere dit ordvalg og din sætningsopbygning.
- Dagbogen må maks. indeholde 350 ord.

Videodagbog

Om genren videodagbog

Du er selv fortæller, som både viser beskueren og fortæller om det, der sker på billedet. Denne form giver en subjektiv personlig beskrivelse af emnet.

For at gøre videodagbogen så interessant som mulig, er det en god ide at veksle imellem forskellige måder at illustrere det, man dokumenterer. Skift imellem speak, stillbilleder (illustrerer fordybelse), hurtigt bevægende billeder (illustrerer aktiviteten) og forskellig billedkomposition. Videodagbogen må maks. vare 1 1/2 min.

Hvis du kan nå mere:

Temafilm om affald

Se videoen [Temafilm om behandling af affald for udskolingen](#)

Hvilke vigtige oplysninger fik du? Nævn mindst 5.

Hvilke oplysninger fandt du mest interessante? Nævn mindst 3.

Skriv/fortæl i dagbogen og fortæl om de mest interessante oplysninger, og hvad det fik dig til at tænke over.

Opgave

Analyse af dokumentaren Uden Skrald DR 2 26-08-2013

Læringsmål:

- Jeg skal ud fra dokumentarens 5 grundformer kunne identificere og analysere dokumentarfilmen "Uden skrald."
- Jeg skal i en kortere form kunne gengive en dokumentarfilms indhold og skabe et overblik over, hvad og hvordan teksten fremstilles med udgangspunkt i berettermodellen.
- Jeg skal kunne analysere en dokumentarfilm med henblik på at beskrive genre, form og stil samt samspillet mellem disse elementer.
- Jeg skal kunne udlede filmens tematik og budskab og kunne relatere dette til eget og andres liv.
- Jeg skal kunne dokumentere min analyse i et præsentationsprogram med eksempler fra filmen.

OM FILMEN

Genren

Dokumentarprogrammer (til TV og radio) er præget af en journalistisk tilgang til et emne. Formen lægger sig ofte op af den klassiske grundform (se skema).

Med en stemme i tredje person fremlægger journalisten et budskab om virkeligheden. Mange nyheds- og aktualitetsindslag har denne form, hvor interviewsekvenser, arkivmateriale, grafik m.v. kædes sammen af en neutral speakerstemme.

Uden skrald

Er en TV-dokumentarserie om, hvorledes almindelige danskere reagerer, hvis ting, som de tager for givne i deres hverdag, i et forsøg midlertidigt bliver taget fra dem. Beboerne i kollektivet Deluxe på Østerbro skal prøve kræfter med at leve uden at producere affald. Tilrettelagt af Mogens Behrndtz.

Del af en serie med temaet Uden. Uden hjem, Uden køn, Uden skærm, Uden penge og Uden skrald.

Kategoriseret: Underholdning. Produceret 2013. Sendt 1. gang 26-08-2013 på DR 2 og 27. juli 2015.

Fortælleform

Kig nærmere på følgende elementer i filmen: Indledning. Speak. Klipning. Handling. Slutning.

Brug arket med oversigten over filmens fortælleformer. Hvilken grundform bruger instruktøren i denne film? Begrund med klippeeksempler fra filmen.

Hvad er formålet med filmen?

Passer valget af grundform til budskabet? Hvad mener I? – Begrund.

Dramaturgi

Mange dokumentarfilm, næsten uanset grundform, bruger eller skeler til elementer fra berettermodellen, som er en måde at ordne filmens handling og dramaturgi på og skabe fremdrift og spænding på.

Sæt filmens handling ind i berettermodellen og vurder, om det giver mening.

Hvor lang tid (real tid) strækker filmen sig over?

Beskriv hvordan filmen bygger sit budskab op og skaber interesse og underholdningsværdi.

Hovedpersoner

Hvilket indtryk får I af de deltagende personer? Vi følger især Laura og Nick.

Beskriv de to hovedpersoner ud fra billederne på arket (eller vælg selv andre skærmdump).

Hvilket indtryk får I af de to hovedpersoner? Er der brugt særlige filmiske virkemidler til at beskrive de to personer? Påfør udsagn, som er vigtige i forhold til de enkelte personers budskab. Hvad viser udsagnene om personernes indstilling til projektet? Hvordan virker det, at man fortrinsvis følger de to personer?

Perspektivering

Hvad er det DR 2 med Joacim Halse som journalist vil med udsendelsen – og lykkes projektet?
Udsendelsen er kategoriseret som underholdning.

Drøft og beskriv hvordan I mener udsendelsen er underholdende. Hvad er formålet med underholdning?
Kunne DR 2 have valgt en anden kategori for denne udsendelse? Begrund svarene med eksempler fra filmen.

Bilag 3

Opgave

SKRIV ET ESSAY OM AFFALD

Læringsmål

Jeg kan skrive et meningsfuldt og personligt essay med tydelige genretegn om temaet affald.

Om genren

Essay betyder at undersøge.

Et essay er en undersøgelse, overvejelse og refleksion over et emne og en problemstilling.

Formålet med at skrive et essay er at gå i dybden med et tema ved at skrive sine personlige indtryk og tanker om temaet set fra flere (ofte overraskende) vinkler.

Skriv et essay

Tænk over stilen i et essay:

Målgruppe, ordvalg, billeder, metaforer, humor.

Det personlige udtryk er vigtigt:

Tanker, følelser, holdninger, viden og tro i en udtryksform, der fortæller om erfaringer, erindringer, oplevelser og indtryk i relation til emnet.

Essayet bygges op med en indledning, hvor der gives udtryk for en undren over tematikken.

Der må gerne stilles spørgsmål, men ikke diskuteres.

Dernæst en uddybning hvor temaet undersøges og uddybes i forskellige situationer.

Afsluttes med en form for konklusion, som ikke er en løsning, men i højere grad en samlet refleksion over emnet.

Strukturen må gerne være springende og overraskende, men der skal være en rød tråd for læseren.

Emnet skal fremstilles personligt med tanker, sansninger og erfaringer.

Det færdige essay sendes eventuelt til en avis eller andet relevant medie.

Ekstraopgave/alternativ valgfri opgave. Individuelt eller i grupper.

- Hvilke faktaoplysninger får du i filmen?
- Se også videoen [Temafilm om behandling af affald for udskolingen](#)
- Undersøg evt. affaldsregulativet på din lokale kommunes hjemmeside

Opgave:

Udarbejd et interessant faktaoplæg om affald til dine kammerater.

Læringsmål: Jeg kan tilrettelægge og fremstille et fagligt indhold i en form der passer til målgruppen og situation.

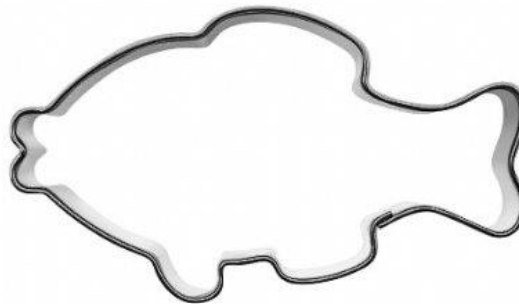

Situation: Formkrav:

Det gode oplæg er bygget op med en indledning, indhold og en afslutning. Forestil dig, at dit foredrag er opbygget netop med hoved, krop og hale – som på en fisk.

Når du laver en disposition til dit foredrag kan du altså gøre dig tanker om, hvad der skal være i din indledning, hvad du vil have i selve kroppen – og ikke mindst, hvordan du laver en god afslutning.

Formålet med din indledning (hovedet) – er at skabe motivation og få tilhørerne til at lytte under hele oplægget. Hovedet skal fylde ca. 7-10 % af hele indlægget.

Kroppen – er selve kernen i oplægget. Kroppen fylder måske 80-85 %. Det er her, at dine centrale budskaber skal komme. For at skabe forståelse må du vise, fortælle og skabe spørgsmål som tilhøreren skal tænke over. Spørgsmålene kan stilles ud fra vigtige faktaoplysninger.

Halen fylder ca. 5-10 % af dit foredrag. Du skal have en god afslutning, der skaber lyst til

Tidsramme: Oplægget må maks. vare 6. min.

Dokumentarfilmens fortælleformer

Fortælleformen er afhængig af, hvilken historie der fortælles. Fortælleformen kan være mere eller mindre tydelig og dokumentaren kan indeholde crossovertræk fra andre genrer. Disse fortælleformer anvendes også i tv-dokumentar.

Klassisk – at informere og oplyse

- Ofte er det klart helt fra filmens start, hvilken historie filmen vil fortælle.
- Der stilles ofte klare spørgsmål, som filmen forsøger at besvare.
- En voiceover kommer med opklarende oplysninger og kommentarer til det, man ser og hører.
- Fortælleren "ved" som regel mere end tilskueren og kaldes derfor ofte "alvidende". Fortælleren kan være anonym eller neutral eller være en eller flere af de personer, der medvirker i filmen.
- Interview med personer, som er vigtige for filmens historie, bruges ofte, eller en ekspert, som ved noget om filmens emne.
- Billedsiden illustrerer ofte fortællerens budskab, og billeder fra forskellige sammenhænge klippes gerne sammen

Poetisk – hverdagens poesi

- Vigtigere at understrege de sanselige og poetiske sider ved virkeligheden end at fortælle en konkret historie.
- *Kan* handle om noget, men det er måden, filmen fortæller historie på, der er den vigtige del af selve filmoplevelsen.
- Den poetiske fortællemåde fokuserer på filmens form eller æstetik.
- Det kan være, at instruktøren hæfter sig ved billedsymmetri, -rytme eller -forskellighed i modsætning til lighed.
- Musikken har ofte en central funktion, f.eks. i forhold til at skabe en dynamisk klipperytme.
- Kan benytte et observerende kamera, men målet er at give et poetisk blik på verden.
- Tager sig ofte tid til at dvæle ved det smukke eller ved sider af virkeligheden, man ikke normalt lægger mærke til,

Observerende – vise uden at forklare

- Ønske om at tilskueren selv skal tage stilling til filmens emne i stedet for at forklare, hvad filmens formål er.
- Instruktøren skal være så usynlig som muligt, og det, der foregår foran kameraet, skal ikke forstyrres. Man vil gerne fange den "rå" virkelighed.
- Benytter hverken kunstig belysning eller underlægningsmusik. Kameraet er typisk håndholdt og følger i hælene på de medvirkende. Seeren er nærmest til stede, hvor der filmes.
- Når kameraet observerer de medvirkende tæt på, er det nemmere at identificere sig med filmens personer og leve sig ind i filmen.
- Klipningen er det centrale element, der skaber sammenhæng i historien.
- En observerende dokumentarfilm kan også benytte voiceover og interview, hvor filmens medvirkende kan udtrykke sig.

Personlig

- Alle dokumentarfilm er præget af instruktørens intention og synsvinkel. De senere år har man set en tendens til, at instruktøren i højere grad involverer sig selv eller går meget tæt på andres personlige historie.
- Instruktøren vil være synlig, enten i billedet, gennem billedvalg eller gennem en voiceover. Filmen gør det klart, at det, man ser, er et subjektivt blik på verden.
- Den personlige fortælleform anvender elementer fra andre fortælleformer. Det centrale er, at filmens udgangspunkt er den private eller personlige historie.

Den fiktive

- Nyere tendens, dog med rødder i 1960'erne
- Blanding mellem fiktion og fakta. (Fx dramatiserede historiske begivenheder, der ikke findes filmoptagelser af. Dramadokumenter)
- Problematisering af sandhedsfremstillinger